

De Blaarkop als icoonsoort voor Zuid-Holland

Als Petitiecomité [Red de Blaarkop](#), mede namens Blaarkopstudieclub Utrecht e.o., LTO Noord, Milieudefensie Leiden, Boeren&Buren Leiden, Slow Food Groene Hart, Stichting Broek- en Simontjespolder en Stichting Ideewinkel Leiden, verzoeken wij de provincie Zuid Holland om het oud-Hollandse runderras de Blaarkop als icoonsoort voor agrobiodiversiteit op te nemen in de Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving - om cultuurhistorische redenen, ter bescherming van de functionele agrobiodiversiteit en als stap naar een duurzame landbouw en behoud van het Groene Hart.

Cultuurhistorie

Sinds de 17^e eeuw heeft dit runderras een beeldbepalende rol gehad in het Zuid-Hollandse weidelandschap. Tot 1975 was meer dan 60% van de koeien rond Leiden, de Bollenstreek en in de Rijnstreek van het Blaarkopras, een van de oudste koeienrassen van West Europa. In de regio rond Leiden ontstond in de Gouden Eeuw de eerste gespecialiseerde veeteelt ter wereld rond de Blaarkop, als leverancier voor boter, Leidse kaas, karnemelk, vlees en mest. Niet alleen de lokale bevolking werd gevoed, de Blaarkopproducten werden ook op grote schaal geëxporteerd. Rond Schiedam werden afgemolken dieren vetgemest met spoeling uit de jeneverindustrie en daarna geslacht of naar Engeland getransporteerd. Met de mest werden de geestgronden in het Westland en de Bollenstreek vruchtbaar gemaakt. De Blaarkop is afgebeeld op honderden schilderijen van Hollandse meesters uit de 17^e eeuw en is daarmee onlosmakelijk verbonden met het iconische Hollandse polderlandschap.

Bedreigde status

Met de opkomst van de Holsteiner melkkoe en de schaalvergroting in de landbouw hebben de ouderwetse Nederlandse rassen hun positie verloren. Met een totale geregistreerde populatie van 1.658 dieren (cijfers 2017, [CGN Wageningen](#)) in Nederland heeft het Blaarkopras een bedreigde status. Het per 1 januari 2018 landelijk ingevoerde fosfaatrechtstelsel is gericht op de hoogproductieve melkveehouderij en zet de populatie verder onder druk. Vleesveehouders zijn inmiddels uitgezonderd van de fosfaatregels. Voor melkveehouders met Blaarkoppen is geen uitzondering gemaakt. Groei van de populatie gemolken Blaarkoppen, van oudsher bekend als 'ideale kaaskoeien', wordt door de dure fosfaatrechten sterk bemoeilijkt.

De Tweede Kamer heeft minister Schouten [opgedragen](#) om samen met de provincies te onderzoeken of POP-financiering beschikbaar kan komen als dierpremie voor zeldzame runderen die worden gemolken. Daarnaast wordt gevraagd de houders van deze zeldzame melkkoeien te ondersteunen vanuit het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). De voorgestelde maatregelen vormen een welkome ondersteuning, maar zijn onvoldoende stimulans om de populaties naar veilige omvang te laten groeien.

Zeer geschikt voor duurzame en extensieve landbouw

Als traditionele begrazer van de natte veenweidegebieden is de Blaarkop een robuuste koe die weinig eisen stelt aan haar omgeving en goed gedijt op een sober dieet van kruidenrijk grasland. De sterke punten van deze koe zijn de soberheid, de hoge zelfredzaamheid, de lage veterinaire kosten en een goede vleeskwiteit. Het hoge eiwitgehalte van de melk maakt de Blaarkop bij uitstek geschikt voor de kaasproductie. Met haar uitstekende voederefficiëntie en gemakkelijk afkalven is de robuuste Blaarkop in hoge mate zelfredzaam en daarmee goed inzetbaar voor natuurbeheer. De Blaarkop past ook bij uitstek bij een kleinschalige en extensieve veeteelt, met korte, gesloten kringlopen.

De Blaarkop komt tegemoet aan veel wensen van boeren, burgers en buitenlui ten aanzien van duurzaamheid, biodiversiteit en maatschappelijk verantwoord ondernemen. De Blaarkop is daarom meer

dan enkel een koe met een dubbel doel; ze biedt perspectief voor veehouders met een bedrijfsvoering die gericht is op natuur of multifunctionele landbouw.

De Blaarkop: ouderwets goed

De Blaarkop is [bijzonder geschikt](#) voor nieuwe duurzame en regionale productieketens. Tot die conclusie kwamen LEI, onderdeel van Wageningen UR, en adviesbureau CREM reeds in 2010 in de studie [De Blaarkop: ouderwets goed](#) in opdracht van de Kruidenier Groep en de Taskforce Markontwikkeling Biologische Landbouw. In vervolg op deze studie is door meerdere ketenpartijen een businessmodel uitgewerkt dat zich richtte op grootschalige groei van de Blaarkopsector. Door een (niet projectgerelateerd) faillissement van foodgroothandel Kruidenier, een van de trekkers van dit project, is dit helaas vroegtijdig gestopt. De contactpersonen en destijds geïnitieerde structuren zijn weer opnieuw in te zetten. Beoogd wordt nu een kleinschaliger en meer gefaseerde groei.

Eenzelfde conclusie formuleerde onderzoeksbureau CLM in 2009 in een rapport [Blaarkoppen in het Groene Hart](#) in opdracht van PZH. Acht Blaarkopveehouders uit het Groene Hart delen hun ervaring en businessmodellen. Ook in deze studie zijn bruikbare doelstellingen geformuleerd (zoals uitwerken kansrijke businessmodellen naar voorbeeld van huidige succesvolle Blaarkopbedrijven, betere vermarkting van Blaarkopproducten, inzet van Blaarkoppen in natuurbeheer en versterken van fokprogramma).

Ambitie

Voortbouwend op bovengenoemde studies zetten wij ons in om de positie van het Blaarkopras als cultureel erfgoed in de regio Leiden te versterken. Wij stellen ons tot doel om de populatie melkgevende Blaarkoppen stapsgewijs te laten groeien tot 2.500 stuks in 2040.

Gemeenten Leiden en Oegstgeest hebben budget beschikbaar gesteld voor een vooronderzoek en ontwikkeling van een actieplan om weer meer Blaarkoppen in het ZuidHollandse veenweidelandschap te krijgen. Hiervoor dienen wij separaat een projectplan in met een verzoek om cofinanciering door Provincie Zuid-Holland.

Verzoek aan Provincie Zuid-Holland

Wij verzoeken Provincie Zuid-Holland om

- de Blaarkopkoe als icoonsoort op te nemen binnen het provinciale beleid,
- POP-gelden beschikbaar te stellen voor een dierpremie voor zeldzame runderen die worden gemolken conform de onlangs door de Tweede Kamer aangenomen [motie](#),
- natuurbeherende organisaties (zoals Zuid-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten) te stimuleren om bij de inzet van grote grazers te kiezen voor de Blaarkop.

Leiden, 20 juli 2018

Ben Barkema, Theo Warmerdam, Fernand de Willigen, Hansje Huson

Petitiecomité Red de Blaarkop

www.ReddeBlaarkop.nl

Mede namens

- Blaarkopstudieclub Utrecht e.o.
- LTO Noord
- Milieudefensie Leiden
- Boeren&Buren Leiden
- Slow Food Groene Hart
- Stichting Broek- en Simontjespolder
- Stichting Ideewinkel Leiden

BIJLAGE 1:

Steun vanuit de Leidse regio

“De Blaarkop is een sterk runderras dat eeuwenlang een heel belangrijke verbinding tussen de stad Leiden en haar verre landelijke omgeving vormde. Dit rund behoort tot onze regionale trots, want al vanaf de Middeleeuwen werden hier voornamelijk Blaarkoppen gehouden. De Blaarkop was namelijk een prima vleeskoe, die niet heel veel melk, maar wel vettere melk gaf dan andere koeien. Van deze vette melk maakten we de lekkerste boter van Europa. Zelfs het Britse vorstenhuis haalde de boter hier vandaan! De Leidse kaas was misschien wel wat droger, maar voorzien van komijnzaad goed van smaak en bovendien uitstekend te bewaren. Vele VOC schepen namen dus Leidse kaas mee aan boord op hun lange zeereizen. Duizenden liters in het proces overgebleven karnemelk werden gebruikt om het beroemde Leidse laken mee te bleken. Als laatste ging de mest van Blaarkoppen naar gebieden met armere grond. De huidige Bollenstreek kon daardoor ontstaan. Alleen al vanuit historisch oogpunt is de Blaarkop dus zó belangrijk, dat ik er een groot voorstander van ben als ze weer meer gehouden zouden worden. Het zou mooi zijn als straks, naast de bekende Leidse kaas, net als vroeger, de beste boter weer uit Leiden komt. Voor producten als deze, plus de Leidse (karne)melk én het vlees van de Blaarkop, is er een mooie rol voor de lokale horeca weggelegd: niets is immers lekkerder, gezonder en duurzamer dan een puik product van eigen bodem. Ik zie de Blaarkop dus graag terugkomen op de plek waar zij thuishoort, hier om ons heen, in de weilanden van onze mooie regio.”

drs. Henri J.J. Lenferink, Burgemeester van Leiden

“Erfgoed is méér dan monumenten, daarover zijn we het roerend eens in Teylingen. We koesteren ook ons immaterieel erfgoed, zoals de zeldzame koeienrassen die onze weilanden begrazen. Maar al te graag geven wij de Blaarkoppen en Lakenvelders een plek in onze Erfgoedvisie, zoals onze gemeenteraad heeft gevraagd. Ook vragen we de provincie om aandacht voor deze soorten.

Wie onze dorpen uitfietst, zit meteen tussen de bollenvelden of de weilanden. De bloemen hebben onze streek beroemd gemaakt, maar op het weidegroen mogen we óók trots zijn. Een kudde koeien in de wei maakt het landelijke plaatje compleet.

De historische waarde is groot. Al eeuwenlang voorzien deze rassen regionale bedrijven van melk voor kaas en boter. De Warmondse veehouder Fernand de Willigen wees onlangs in onze commissievergadering op de wereldberoemde landschappen van schilder Van Ruysdael, waarop de Blaarkoppen zijn vereeuwigd.

De gemeenteraad van Teylingen maakt zich zorgen over de dreigende verdwijning van deze zeldzame koeiensoorten uit het landschap. Daarom nemen we dit erfgoed op in onze Erfgoedvisie. Bovendien zullen we de Provincie Zuid-Holland vragen om het behoud van deze rassen onder te brengen in haar Visie Groenblauwe Leefomgeving.

De voltallige raad heeft zich achter deze plannen geschaard. Tijdens de vergadering tekenden diverse raadsleden de petitie Red De Blaarkop! U merkt: het onderwerp leeft in Teylingen, we zetten ons in. Hopelijk met het resultaat dat deze bijzondere rassen onze weilanden blijven begrazen. Dat is iets om zuinig op te zijn.”

Carla G.J. Breuer, Burgemeester van Teylingen

“Ik ben getogen op het platteland. Bij mijn ouders thuis was het een beestenboel, met afwisselend schapen, geiten en paarden in de wei en Vlaamse reuzen, honden, en kippen op het erf. En om ons heen stonden bij boeren de koeien in de wei. Daar dacht ik als kind niet al te veel bij na.

Maar op dit moment staan de meeste koeien alleen nog maar op stal. En de traditionele Hollandse rassen als Lakenvelders en Blaarkoppen zie je bijna niet meer. Hun plek is ingenomen door koeien die meer melk produceren. Ons levend erfgoed wordt bovendien bedreigd vanwege de fosfaatregels. Deze zijn bedoeld om het mestoverschot te beperken. Concreet betekent dit dat het zeldzame vee nu verdwijnt. Dat is natuurlijk ontzettend jammer en zonde van onze ‘polderpanda’s’.

Aan de randen van Oegstgeest begint het landelijk gebied. En wie op de fiets stapt en rondom de Kaag zijn ogen de kost geeft ziet gelukkig nog wat van ons levend erfgoed. Ze zijn prachtig om te zien. De typisch Leidse kaas en ook het rundvlees uit onze regio verdienen het bovendien om omarmd te worden door fijnproevers. Zo houden wij ons erfgoed in ere.”

Emile Jaensch, Burgemeester van Oegstgeest

BIJLAGE 2:

De Blaarkop als 7-doelenkoe

Uit: Rapport **Blaarkoppen in het Groene Hart**, onderzoek in opdracht van PZH (2009)
[aangevuld met recente informatie]

De Blaarkop als melkleverancier

De Blaarkop heeft een lagere melkproductie dan de hoogproductieve holsteiners, maar dit kan worden gecompenseerd aan de kostenkant. De Blaarkop geldt als een lagekostenkoe. Blaarkopmelk heeft een relatief hoog eiwitgehalte en bevat de eiwitsoort (kappa-caseïne Bb), waardoor iets meer kaas (2-3%) uit een liter melk gemaakt kan worden. Niet elke Blaarkop bezit deze eigenschap, hier kan door de melkveehouders in de fok op gelet worden. Voor vleesveehouders is deze specifieke genetische kwaliteit van de Blaarkop niet interessant.

Blaarkop in natuur en landschap

In grote delen van het Groene Hart zijn de productieomstandigheden suboptimaal als het gaat om maximale melkproducties (de 1-doel koe). In het beleid wordt ook wel gesproken van een gebied met natuurlijke handicaps. Veel water, veenoxidatie, beperkte mechaniseringsmogelijkheden, moeilijk maïs te telen. Maar ook veel steden in de nabijheid, veel recreatie- en natuurclaims, etc. De Blaarkop, als meerdoelenkoe, is goed in staat om onder die suboptimale condities te functioneren, sterker nog: veel van die condities zijn voor de Blaarkop veel minder sub-optimaal.

Zo kan de Blaarkop goed overweg met een sober rantsoen. Extensief grasland en vaak zelfs natuurgrasland hoeft geen probleem te zijn voor de Blaarkop. Berekeningen van Wageningse onderzoekers tonen aan dat in extensieve omstandigheden de arbeidsopbrengst van een Blaarkopbedrijf concurrerend is met een Holsteinbedrijf. Een extra plus voor de Blaarkop is haar vriendelijk karakter. Begrazing van natuurterreinen, waar ook recreanten komen, hoeft geen probleem te zijn. Dat is wel eens anders met bijv. Schotse Hooglanders.

Blaarkop als vleesleverancier

Een Blaarkop produceert niet alleen melk. Het is ook een goede vleeskoe. Het vlees heeft van nature een goede vetverhouding en dooradering. Dat bepaalt voor een groot deel de smaak en de voorliefde van slagers en koks.

Recent [onderzoek](#) van Wageningen Livestock Research laat zien dat de oude dubbeldoelrassen, zoals de Blaarkop, een lagere milieubelasting geven ten opzichte van de gezamenlijke emissies van gespecialiseerde rundvleesproductiesystemen voor melk, rundvlees en kalfsvlees. De auteurs concluderen dat strategieën gericht op reductie van broeikasgassen in de melkveehouderij, zoals verhoging van de melkproductie per koe, minder effectief zijn dan vaak wordt gedacht, wanneer de productie van melk en vlees in samenhang wordt bekeken.

Blaarkop als cultuurhistorisch icoon

In cultuurhistorisch opzicht heeft de Holsteinisering geleid tot een verarming van het Nederlandse landschap en de identiteit van verschillende streken. In die zin draagt de Blaarkop bij aan de cultuurhistorische waarde van het Groene Hart.

Kaas, (weide)melk en vlees kunnen worden vermarkt als kwalitatief hoogstaande streekproducten van een robuuste en mooie koe in een natuurlijk landschap. Marktkansen liggen vooral in de combinatie van streekgebonden productie en het laten zien en beleven van de koe in het landschap. Het verhaal rond het product is minstens zo belangrijk als het product zelf.

Blaarkop als drager van biodiversiteit

Het gebrek aan genetische variatie in onze landbouw en veeteelt vormt een risico, zeker op de lange termijn. Behoud van de genenpool van oude rassen is nodig om in te kunnen spelen op veranderende omstandigheden. Oude rassen stellen vaak weinig eisen aan hun omgeving. De erfelijke eigenschappen die daarvoor zorgen, kunnen in de toekomst broodnodig zijn om de moderne rassen minder kwetsbaar te maken. Daarnaast is rasselectie een goede mogelijkheid om landbouw te bedrijven die is aangepast aan lokale omstandigheden waarin moderne rassen soms niet goed uit de voeten kunnen. In het Hollandse veenweidegebied draagt de Blaarkop, één van die oorspronkelijke rassen, bij aan de agrobiodiversiteit.

Blaarkop als vruchtbaar en gezond runderras

De Blaarkop heeft, mogelijk als gevolg van de lagere melkgift, haar naam als 'vruchtbaarste' veeslag in de loop der jaren goed kunnen behouden. Veehouders prijzen de gezondheid en het herstellingsvermogen van hun Blaarkoppen.

De tussenkalftijd van de Blaarkoppen is bijna een maand korter dan van Holstein (en MRIJ). Dat maakt dat de boer minder werk heeft aan de verzorging van drachtige koeien en de koeien per saldo langere tijd melk geven. Ook de draagtijd van Blaarkoppen is gemiddeld korter.

Blaarkop en klimaatverandering

Onder de relatief natte omstandigheden wordt het steeds moeilijker om een intensief op melkproductie gericht bedrijf te voeren met Holstein koeien. Intensief boeren wordt voor veel bedrijven in deze omstandigheden sowieso lastig. Een extensiever bedrijf, met Blaarkoppen en/of Blaarkopkruislingen, biedt dan een goed alternatief. De uitstoot van de broeikasgassen lachgas en methaan is lager bij een ruwvoer rantsoen waarmee de Blaarkop ook goed uit de voeten kan.